

А. О. Лебедєв

аспірант
Класичного приватного університету

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ ПРОГРАМИ

Актуальність теми полягає в тому, що реформування системи охорони здоров'я в сучасній Україні передбачає комплексну, цілеспрямовану діяльність держави відносно реалізації прав громадян щодо захисту свого здоров'я, що є основою державної політики в галузі охорони здоров'я. Автор визначає державну політику в галузі охорони здоров'я як сукупність рішень чи обов'язків держави щодо проведення органами влади узгодженого курсу дій у системі надання медичної допомоги, спрямованих на досягнення поставлених завдань з метою покращення здоров'я населення держави.

Період переходу в нову якість системи надання медичних послуг в Україні супроводжується масштабними системними перетвореннями сфери державного управління, спрямованими на узгодження всіх механізмів, що забезпечують охорону здоров'я громадян. Ефект від модернізації цієї системи безпосередньо залежить від використання сучасних методів державного управління, побудованого на принципах стратегічного менеджменту, що передбачає розроблення комплексу цільових програмних документів. Вони становлять основу запровадження загальнодержавної політики в галузі демографії, охорони здоров'я, підвищення доступності та якості медичної допомоги.

Ключові слова: охорона здоров'я, реформування системи охорони здоров'я, державна політика, медична допомога, здоров'я населення, державне управління.

Постановка проблеми. З досвіду попередніх років реалізації цільових програм охорони здоров'я відомо, що найбільш слабкою ланкою була й залишається організація управління реалізацією програм, яка включає обґрунтування пріоритетних цілей, розробку плану дій і підпрограм ресурсного забезпечення, організацію та мотивацію виконання, створення належної системи контролю. Існуючі методики оцінки програм майже не адаптовані до застосування в умовах високої диференціації медико-демографічних і соціально-економічних показників розвитку країни. Просторова неоднорідність посилюється різноманіттям природних чинників, регіональних особливостей, заходів управління, які склалися, що утруднює провадження єдиної справедливої політики у сфері охорони здоров'я країни. Невирішеними раніше частинами загальної проблеми залишається дослідження фахівцями з державного управління питання здоров'я, здорового способу життя як предмета державної політики.

Мета статті. Окреслити теоретичні засади формування системи механізмів державної підтримки охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Питання, присвячені реформування системи охорони

здоров'я в Україні, досліджувалися багатьма українськими вченими та практиками. Серед них, зокрема, О.М. Ціборовський, О.В. Поживілова, В.М. Пономаренко, С.В. Сорока, С.Я. Пак.

Одним із головних інструментів реалізації державної політики в галузі охорони здоров'я є державне програмування, що становить собою довгострокове цільове регулювання системи охорони здоров'я загалом або її окремих сфер. Державне програмування системи охорони здоров'я передбачає розробку та реалізацію відповідних цільових державних програм, що можуть поширюватись на територію всієї країни, окремі регіони, конкретні групи населення.

На думку Д. Карамишева, в Україні державна політика в галузі охорони здоров'я – це «загальний напрям, який визначає характер дії держави щодо збереження та зміцнення здоров'я громадян України як найважливішої складової її національного надбання».

Державне програмування у сфері охорони здоров'я передусім має базуватись на концепції розвитку відповідної галузі, що містить загальне визначення мети, завдань, масштабів та напрямів розвитку системи охорони здоров'я та окремих її структурно-функціональних підсистем. На підставі концепції мають бути розроблені

відповідні програми – цільові комплексні документи, в яких концептуальні положення набувають докладного й конкретного обґрунтування, а також узгодження проблемних питань.

Державні програми класифікуються за кількома критеріями, основними з яких є їх тривалість та об'єкт програмування. З точки зору періоду часу, на який розрахована програма, виділяють коротко-, середньо- та довгострокові програми. Короткострокові програми розроблюються на строк від 1 до 3 років. Середньострокові програми охоплюють період у 3–5 років. Довгострокові програми складаються на строк від 5 та більше років.

За об'єктом програми поділяються на загальнодержавні, регіональні, галузеві, цільові та надзвичайні. У структурі програм розвитку охорони здоров'я необхідно виділяти такі головні розділи: характеристика медико-соціальної ситуації та постановка проблеми; головні цілі та завдання програми, етапи та строки її виконання; взаємопов'язана система програмних заходів; необхідні обсяги фінансових, матеріальних і трудових витрат та їх джерела тощо. Відповідальність за розробку державних програм покладається на органи державної влади, що залучають до цього процесу відомих учених, керівників організацій галузі охорони здоров'я, представників громадських організацій.

Застосування програмно-цільового підходу в системі охорони здоров'я базується на стратегії отримання конкретних результатів від використання бюджетних коштів, на відміну від принципу утримання лікувальних бюджетних установ.

В Україні розробка державних програм у галузі охорони здоров'я ґрунтується на положеннях Конституції України та інших нормативно-правових актах, що регулюють суспільні відносини у цій галузі, зокрема Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Загальним стратегічним планом, що визначає головні вектори державного програмування у сфері охорони здоров'я, є Концепція розвитку охорони здоров'я населення України, яка спрямована на реалізацію положень Конституції та законів України щодо забезпечення доступної кваліфікованої медичної допомоги кожному громадянину України, запровадження нових ефективних механізмів фінансування та управління у сфері охорони здоров'я, створення умов для формування здорового способу життя. Концепція розвитку охорони здоров'я населення

України визначає ключові проблеми цієї галузі та стратегію її реформування [2].

До основних засобів реалізації програм ліквідації чинників навколишнього середовища, що загрожують здоров'ю людини, належать: формування цінностей здоров'я та здорового способу життя, перехід до екологічно стійкого розвитку, активізація громадського контролю щодо процесів трансформації навколишнього середовища, боротьба з негативним зовнішньо-економічним впливом, формування ефективної економічної моделі функціонування системи охорони здоров'я.

Реалізація державної політики у сфері охорони здоров'я передбачає управління процесом трансформації цінностей та формування відповідної культури здорового способу життя. Також у межах Концепції в 2000 р. було передбачено реорганізацію системи управління у сфері охорони здоров'я.

Територіальна громада забезпечує контроль за наданням та фінансуванням медичної допомоги понад гарантований державою базовий стандарт якості загальнодоступної медичної допомоги. Створення фондів, які акумулюватимуть кошти для оплати медичної допомоги, що надаватиметься комунальними закладами охорони здоров'я, стане підставою для участі населення в розподілі ресурсів і контролі якості медичного обслуговування.

Державно-комунальна модель передбачає створення двох секторів медичної допомоги: сектора загальнодоступної медичної допомоги та сектору додаткових можливостей у сфері охорони здоров'я. Сектор загальнодоступної медичної допомоги забезпечує охорону, зміцнення та відновлення здоров'я населення з використанням технологій, що визначаються базовим стандартом якості загальнодоступної медичної допомоги, постачання населенню найнеобхідніших лікарських засобів та виробів медичного призначення, перебування в стаціонарі. Сектор додаткових можливостей сприятиме задоволенню потреб громадян в охороні здоров'я, що передбачає використання технологій, рівень яких перевищує загальнодоступні стандарти [3].

Також затвердженим є фінансово-економічний механізм забезпечення медичної допомоги на первинному, вторинному і третинному рівнях, який може істотно відрізнятися. 16 листопада 2016 р. Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію розвитку системи громадського здоров'я,

яка визначає систему громадського здоров'я як комплекс інструментів, процедур та заходів, що реалізуються державними та недержавними інституціями для зміцнення здоров'я населення, попередження захворювань, збільшення тривалості активного та працездатного віку і заохочення до здорового способу життя шляхом об'єднання зусиль усього суспільства.

В межах Концепції розвитку системи громадського здоров'я передбачено створення єдиної системи громадського здоров'я шляхом: реалізації визначеного Всесвітньою організацією охорони здоров'я принципу пріоритетності збереження здоров'я населення в усіх напрямках діяльності органів державної влади; посилення ролі МОЗ як центрального органу виконавчої влади, що відповідає за реалізацію державної політики у сфері громадського здоров'я; проведення аудиту, оптимізації мережі та консолідації аналітичних ресурсів науково-дослідних установ та лабораторних центрів МОЗ; покладення на Центр громадського здоров'я МОЗ функцій щодо супроводження управлінських рішень у сфері громадського здоров'я, зокрема щодо створення та підтримки єдиної інформаційно-аналітичної системи медичної інформації, методичного керівництва лабораторною та аналітичною роботою регіональних центрів громадського здоров'я тощо.

Посилення ролі МОЗ, Центру громадського здоров'я МОЗ та розвиток системи громадського здоров'я загалом, що передбачає: поліпшення інформаційно-аналітичної складової діяльності, зокрема шляхом удосконалення й уніфікації підходів до підготовки статистичної звітності та впровадження єдиних інформаційних систем і технологій; розроблення та впровадження навчальних програм з урахуванням кращого європейського та міжнародного досвіду; здійснення центральними органами виконавчої влади державного соціально-гігієнічного моніторингу та формування бази даних про стан здоров'я населення та середовище життєдіяльності людини за результатами аналізу причин та наслідків впливу на стан здоров'я населення середовища життєдіяльності; покращення якості послуг, що надаються лабораторними установами, шляхом стандартизації порядку і процедур діяльності, розвиток існуючої мережі референс-лабораторій, запровадження нових методик проведення досліджень.

Стан здоров'я людини залежить від багатьох чинників. При цьому багато з них зумовлюють-

ся способом її життя. Відповідно до методики, розробленої ВООЗ, стан здоров'я людини на 60 % залежить від умов життя, на 30 % – від навколишнього середовища, на 10% – від рівня розвитку системи охорони здоров'я. Державна політика в галузі охорони здоров'я як одне з пріоритетних завдань повинна розглядати формування та поширення здорового способу життя серед населення країни.

Однак на практиці органам державного управління не завжди вдається досягнути цілей, що декларуються. Хоча здоров'я для людини об'єктивно є природною життєвою цінністю та передумовою реалізації більшості своїх потреб та інтересів, у сучасному суспільстві суб'єктивне ставлення індивідів до свого здоров'я в більшості випадків є вкрай безвідповідальним. Згідно з даними соціологічних досліджень, в Україні культура здорового способу життя все ще залишається недостатньо розвинутою.

Звідси маємо констатувати необхідність трансформації цінностей.

Сучасне бачення проблеми цінностей здоров'я розглядає освітню політику у сфері здорового способу життя як обов'язкову складову державної політики. Загальноприйнятим стало економічне обґрунтування необхідності особливої державної освітньої політики щодо формування здорового способу життя, яка є набагато ефективнішим інструментом поліпшення ситуації у сфері охорони здоров'я, ніж боротьба з наслідками нездорового способу життя, що вимагає значних ресурсів для лікування хвороб, розширення мережі медичних закладів, підготовки медичних кадрів [6].

Головним завданням освітньої політики в галузі охорони здоров'я є підвищення рівня обізнаності серед громадян, фахівців зі здорового способу життя і політиків (представників влади) щодо ролі впливу соціально-економічних та довкільних чинників на стан здоров'я та нерівномірності поширення оздоровчих ресурсів. Крім того, важливе місце відводиться формуванню в результаті процесу навчання здатності людини брати відповідальність за своє здоров'я на себе, наданню знань та набуттю життєвих умінь, що забезпечують прийняття рішень стосовно власного здоров'я і здоров'я сім'ї та громади, в якій вона живе.

Висновок. Підбиваючи підсумки, зазначимо, що державні цільові програми розвитку охорони здоров'я є інструментом реалізації головних завдань державної політики у відповідній галузі.

Державне програмування системи охорони здоров'я передбачає розробку та реалізацію відповідних цільових державних програм, що можуть поширюватись на територію всієї країни, окремі регіони, конкретні групи населення.

Державна політика у сфері охорони здоров'я включає такі основні напрями: забезпечення здоров'я нації; створення сприятливого і стабільного соціального середовища; формування в людини навичок дотримання здорового способу життя; застосування потенціалу інститутів громадянського суспільства в аспекті зміцнення здоров'я населення; надання пріоритету профілактиці, а не лікуванню; розвиток екологічно сприятливого середовища; забезпечення конституційних прав громадян на медичну допомогу й охорону здоров'я, захист прав і свобод людини у цій сфері. Така політика здійснюється за допомогою системи правових, організаційних, фінансово-економічних, інформаційно-комунікативних, соціально-психологічних механізмів державного управління.

Список використаної літератури:

1. Пономаренко В. М. Основи організації медико-санітарної допомоги і управління охороною здоров'я / В. М. Пономаренко, О. М. Ціборовський // Охорона здоров'я в Україні: проблеми і перспективи. – Тернопіль, Укрмедкнига, 1999. – С. 59.
2. Прошлякова Д. В. Некоторые аспекты развития системы упр-я качеством мед.помощи / Д. В. Прошлякова // Межд. журн. прикл. и фунд. исслед. – 2010. – № 12. – С. 56–57.
3. Блащук Т. В. Якість медичної допомоги (послуги) та право на якість медичної допомоги (послуги): співвідношення понять / Т. В. Блащук, І. Пецко // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 4 (184). – С. 33–36.
4. Сорока С. В. Теоретико-методологічні засади вивчення законодавчого процесу в державному управлінні / С. В. Сорока. // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2015. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2015_2_38
5. Галушка В. Ю. Методологічні засади випереджувального державного управління // Державне управління: удосконалення та розвиток [Електронний ресурс]. – 2015. – № 4. – Режим доступу до журналу: <http://www.dynayka.com.ua>. – Назва з екрана.
6. Поживілова О. В. Наукове забезпечення державного управління розвитком системи охорони здоров'я України: методологія дисертаційного дослідження / О. В. Поживілова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/...1/.../12.pdf>. – Назва з екрану.
7. Пак С. Я. Внутрішньоорганізаційна структура державного управління охороною здоров'я на регіональному та місцевому рівнях в Україні: сучасний стан та перспективи / С. Я. Пак // Держ. упр.: теорія та практика. – 2011. – № 1. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Pak.pdf>.
8. Ціборовський О. М. Теоретико-методологічні засади державного управління сферою охорони здоров'я / О. М. Ціборовський, О. М. Дзюба // Україна. Здоров'я нації. – 2014. – № 4. – С. 94–99. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uzn_2014_4_18

Лебедев А. А. Реализация государственной политики в сфере здравоохранения через государственные социальные программы

Актуальность темы заключается в том, что реформирование системы здравоохранения в современной Украине предусматривает комплексную, целенаправленную деятельность государства относительно реализации прав граждан по защите своего здоровья, является основой государственной политики в области здравоохранения. Автор определяет государственную политику в области здравоохранения как совокупность решений или обязанностей государства по проведению органами власти согласованного курса действий в системе оказания медицинской помощи, направленных на достижение поставленных задач с целью улучшения здоровья населения государства.

Период перехода в новое качество системы предоставления медицинских услуг в Украине сопровождается масштабными системными преобразованиями сферы государственного управления, направленными на согласование всех механизмов, обеспечивающих охрану здоровья граждан. Эффект от модернизации этой системы напрямую зависит от использования современных методов государственного управления, построенного на принципах стратегического менеджмента, предусматривает разработку комплекса целевых программных документов. Они составляют основу введения общегосударственной политики в области демографии, здравоохранения, повышение доступности и качества медицинской помощи.

Ключевые слова: здравоохранение, реформирование системы здравоохранения, государственная политика, медицинская помощь, здоровье населения, государственное управление.

Lebediev A. O. Health as an object of public administration

The urgency of the research is that the reform of the health care system in modern Ukraine involves a comprehensive, purposeful activities of the state to implement the rights of citizens to protect their health, which is the basis of state health care policy. The author defines the state health care policy a set of decisions or obligations of the state to conduct a coordinated course of action by the authorities in the system of medical care aimed at achieving the goals to improve the health of the population.

The period of transition to the new quality of the system of medical services in Ukraine is accompanied by a large-scale systemic transformations in the field of public administration, aimed at harmonizing all mechanisms that ensure the health of citizens. The effect of modernization of this system directly depends on the use of modern methods of public administration, built on the principles of strategic management, which involves the development of a set of targeted policy documents. They are the basis for the implementation of national policies in the field of demography, health care, improving the availability and quality of health care.

Key words: *health care, health care reform, state policy, medical care, public health, state administration.*